

5. Slovenski podeželski parlament, 8. 10. 2019

Delavnica: Tržna usmerjenost in konkurenčnost

Dr. Marko Lovec

Začnimo z **definicijami**. *Tržna usmerjenost* se nanaša na proizvodnjo za trge, kjer delujejo sile ponudbe in povpraševanja. Trgi imajo različno strukturo; nekateri so skoraj popolni, kot denimo trg prehranskih surovin (homogen proizvod, substitutivnost, stalen tehnološki napredek, ki znižuje cene in številni proizvajalci), drugi segmentirani, kot je maloprodaja ali znamčeni produkti, in asimetrični (poreklo), z visokim pragom ali celo nefunkcionalni (kmetijska zemlja, delo), tudi kot posledica ukrepov kmetijske politike, sezonski in ciklični (skoraj vse povezano s kmetijstvom).

Konkurenca se nanaša na druge proizvajalce, *konkurenčnost* pa na cenovne in druge prednosti kot posledico razpoložljivih sredstev (zemlja, delo, kapital), organizacije, poslovnih modelov in regulatornih ter distributivnih politik.

Pomembno je **ločevati** med proizvodnjo, *produktivnostjo* (učinkovita uporaba sredstev) in konkurenčnostjo. Javna politika in ukrepi, ki predvsem naslavljajo proizvodnjo (ali določeno uporabo proizvodnih sredstev), lahko z upočasnjevanjem strukturnih sprememb tudi negativno vplivajo na produktivnost in utrjujejo prakse povezane z obstoječim stanjem – proizvodne odločitve, uporabo sredstev, ter s tem, na dolgi rok, negativno vplivajo na konkurenčnost in konkurenco. Prvo je slabo z vidika proizvajalcev, drugo z vidika potrošnikov (oboje pa z vidika celotne verige vmes). Na drugi strani konkurenca zaradi strukturnih pogojev prinaša tudi določena tveganja – na Danskem, ki velja za (edino) članico EU kjer praktično celoten kmetijski sektor deluje po tržnih zakonitostih, so v času gospodarske in finančne krize zaradi tržne odvisnosti od financ in cikličnega trga proizvodov in sredstev številna kmetijska gospodarstva, nekatera stara tudi 500 let, propadla.

Javna politika je pomembna za reguliranje področij in zagotavljanje različnih dobrin, ki jih pričakuje družba ter poštene konkurence, kjer trgi ne delujejo – gre za vprašanja razmerij v verigi, varovanja okolja in narave, pogojev za generacijsko prenavo (ekonomski izhod iz in vhod v kmetijstvo) ter dobrih praks ravnanja z živalmi, pa tudi za ustrezne strukturne prilagoditve, krepitev produktivnosti, konkurenčnosti in konkurence, ki so v javnem interesu.

Konkurenčnost lahko na koncu pomeni proizvajati manj, manj kapitalsko intenzivno, na podlagi ustreznih javnih politik, standardov in bolj organizirano.

Nova SKP bo bistveno drugačna od sedanje – sami bomo namreč lahko skladno s potrebami opredelili prioritete, prilagodili ukrepe in definicije (tudi aktivnega kmeta, minimalne zahteve). Na drugi strani zahteva opredelitev merljivih ciljnih vrednosti v okviru t.i. strateških načrtov, spremljanje in poročanja za zagotavljanje odgovorne porabe sredstev in spoštovanja skupnih pravil – načela enotnega trga.

Konkurenčnost ni najpomembnejši ekonomski **cilj nove SKP** – to ostaja vzdržna proizvodnja za stabilne dohodke in prehransko varnost – in je v smislu ukrepov nekje med skupnimi in nacionalnimi pristojnostmi. Na področju konkurenčnosti naj bi skupni okvir zagotovil sofinanciranje spodbud za strukturni razvoj, upošteva načelo geografsko uravnoteženega razvoja na eni in enotnega trga na drugi strani. Konkurenčno je tako umeščena predvsem v *II. steber (naložbeni ukrepi)*. Ob tem naj bi država z ukrepi na področju verige vrednosti (3. ekonomski cilj) vplivala na 'pošteno konkurenco'. Kot smo že nakazali je izziv predvsem usklajevanje s 1. ekonomskim ciljem in ukrepi kot so neposredna

plačila, domišljenost ukrepov ter usklajevanje z okoljskimi, generacijskimi, organizacijskimi ter s kakovostjo povezanimi cilji in ukrepi, kjer so možne sinergije.

V zvezi s tem, naj bi v okviru delavnice med drugim odgovorili na naslednji vprašanji:

- Kakšne naj bodo stopnje podpore pri investicijah glede na to, da bomo imeli ločene razpise za okoljske, podnebne... učinke?
- Ali se naj investicijska podpora za majhne kmetije ohrani pri konkurenčnosti, ali se naj izvaja v sklopu podpor za izboljšanje dohodka?

Nedavno zaključene raziskave (CRP SKP po 2020) in raziskave v teku (CRP ITzaSKP) kažejo na **izzive** povezane z odločanjem utemeljenem na dejstvih, tako na ravni EU kot posameznih držav članic, od *opredeljevanja potreb*, ki je temelj za prioritizacijo, do intervencijske logike ukrepov in *povratne zanke* (t.j. upoštevanje izkušenj pri načrtovanju novih ukrepov). Izziv predstavljajo tudi sami *podatki*. To velja za številna področja pomembna z vidika konkurenčnosti kot so faktorski dohodki, vpliv investicijskih ter povezanih ukrepov. Konkretno Priloga I predloga nove uredbe na področju konkurenčnosti med drugim omenja naslednje **kazalce**:

- Vpliv: (I.6) Krepitev produktivnosti: faktorska produktivnost
- Rezultat (R.9) Modernizacija: % kmetij z investicijskimi podporami za prestrukturiranje, vključno z učinkovito rabo virov

Pomembna je tudi vloga *skupnosti* aktivnih in podučениh *deležnikov/organizacij*, ki pretresa podatke in analize v okviru *partnerske strukture*.

Izkoriščanje prilagodljivosti za bolj učinkovito politiko na podlagi dejstev je pomembno za **legitimnost SKP in ohranjanje skupnih podpor** v realno manjšem kmetijskem proračunu. Analize kažejo, da bi renacionalizacija povečala skupne stroške nacionalnih kmetijskih politik, povečala bi neenakost med posameznimi državami (npr. tistimi z več in manj razpoložljivimi proračunskimi sredstvi) ter ogrozila skupni trg.